

GIẤY BÀN	
ĐỒNG PHÁP	NGOẠI QUỐC
Màu xanh 55	1.50
Màu đỏ 55	1.50
Màu vàng 55	1.50
Màu tím 55	1.50
Màu trắng 55	1.50

TIẾNG-DÂN

Chủ biên kiêm Chủ bút
HUYNH - THỰC - KHANG

Quán - 19
TRẦN ĐÌNH-PHIÊN

LA VOIX DU PEUPLE

Mỗi tuần xuất bản hai kỳ thứ tư và thứ bảy

BÀO QUÂN
Đường Đinh-Bà, Huế

Giấy phép số 62
Giấy phép TIẾNG-DÂN - Huế
Hộp thư số 31.

Mục - đích chánh-
trị tốt là cốt mưu
cải hạnh phúc cho
phần đại đa số trong
nước.

XÃ HỘI CÙNG CHÍNH TRỊ

Bất luận dân-tộc nào, ở chung trên một mảnh đất, hợp thành đoàn thể, lập ra qui luật để duy trì nhau mà sống còn trên trái đất này, thì gọi là một nước; đã gọi là nước thì sao cũng phải có ba cái nguyên tố: một là thổ địa, hai là nhân dân, ba là chánh sự (câu ông Mạnh tử nói); trong ba điều đó, thổ địa là một điều tất nhiên, vì không có dân-tộc nào lập quốc trên trống không được, và dầu có thổ địa mà không có nhân-dân cùng chánh-trị, thì cũng là một vùng đất hoang mà thôi; bốn vậy nên vấn đề thổ địa, ta chưa vội bàn, cần như là tô tiên ông bà đã tạo sẵn cho ta rồi, mà ta chỉ bàn hai vấn đề kia, tức ngày nay gọi rằng xã hội cùng chánh trị vậy.

Hai vấn đề ấy, ở thế kỷ mười chín, hai mươi này, các nhà xã hội học cùng chánh-trị học ở các nước, hết lòng nghiên cứu ra sự suy cầu, tìm thấu nguồn cơn, khảo cùng cội rễ, thế nào mà làm thành thống hệ, thế nào mà đặt cơ quan, vì cơ gì mà nước này thành vương, vì lẽ gì mà nước này suy đồi (như sách văn pháp-tính lý, sách dân-trước v.v.). Đường xưa treo sáng, xe trước rõ ràng, chúng ta sinh trong một nước đi sau bước chậm, trăm việc muôn mang, chỉ gắng mà học theo con không rồi, công đâu mà ban rộng, mà cơ bản nữa, cũng không vọt ra ngoài phạm vi người ta đã nói rồi mà chỉ thành cái nói thêm mà thôi. Tuy vậy, trái xem các nước trong thế giới, đầu đông đầu tây, đã có một dân-tộc riêng, một lịch-sử riêng, thì về đường cái cách, không nước nào giống nước nào được, bởi vậy cho nên cuộc cách-mạng nước Pháp, không giống như cuộc lập hiến nước Anh, cuộc cộng hòa nước Nga, không giống như cuộc lập hiến nước Nhật, tình thế đã không đồng nhau, thì các cách cũng phải có cách đặc biệt, ấy là cái lẽ tự nhiên. Thế thì ở nước ta ngày nay bàn hai vấn đề nói trên, mà cốt cho có thể thực-hành, chúng ta cần nên lưu tâm về cái cách xã hội cùng cái cách chánh-trị, cái gì nên trước và cái gì nên sau vậy.

Có nhà nói rằng: Loài người từ lúc mới có nhóm bầy mà ở cùng nhau, hợp sức mà chống với loài vật, thì đã có xã hội rồi, song vì chưa có chánh-trị, nên như nhoe nhoe ở mặt trống rỗng bất an, mà không có tiền tới được chút nào, từ

có thành nên ra đời, bay đạt cách họ cách kia mà sau xã hội mới tiến tới được, xem thế thì biết chánh-trị như khuôn.

Có nhà lại nói rằng: chánh trị không phải một vật từ trống không mà xuất hiện, gốc từ trong xã-hội mà ra, vì như cái cây, chánh trị là nhánh, mà xã-hội là gốc, gốc có bền thì nhánh mới tươi, gốc đã mục thì nhánh phải héo, xã-hội mà năm mãi trong vòng hủ bại, thì nhóm một đám mù, không sao thành một người sáng mắt, nhóm một đám điếc, không sao thành một người có tai, làm thế nào mà có chánh trị tốt được, nên muốn có chánh trị tốt, trước cần phải cải lương xã-hội đã.

Ấy hai thuyết đó, đều có một lẽ phải cả, mà xét trong lịch-sử cùng sự thực, cũng đến có chứng cứ rõ ràng, chưa biết đường nào là đáng theo; song cứ theo cuộc tiến-hóa của loài người, và tóm cả toàn cuộc trong vũ-tru mà tìm cho được cái lẽ chung, thì chúng ta dám quyết hẳn một câu rằng: cái thuyết nói trên là thuộc về thời đại đã qua bên A-đông ta, mà cái thuyết thứ hai, chính là cái cuộc hiện thời bên Âu-mỹ cũng tương lai cả toàn thế-giới này vậy.

Thật thế, đương thời đại nhân-quân còn ở trong vòng Âu-trị, mỗi cách sống ngấm, giao thông không tiện, kiến văn chật hẹp, trí thức đơn sơ, thỉnh thoảng có một đôi người, có tài xuất chúng, có trí hơn người ra mà gánh việc công chúng, bày ra phép luật, đặt ra chánh lệnh, để phòng ngừa họa-hại mà giữ cuộc trị an, thì công chúng đưa làm cho chói, dưng theo mà xoay chuyển. Vì thế nên có họ Hưu-sao họ Toai-nhân mà xã-hội mới có nhà ở có lửa nấu, có ông Huynh-đế, Nghiên, Thuận, Vũ, Thang mà xã-hội mới có trật tự, có văn hóa. Lần lần đến mấy đời sau, bên A-đông ta, bất kỳ triều đại nào, may mà gặp vua thanh liêm hiền, thì trong xã-hội được thanh vượng, cải mà gặp vua ben tội nịnh, thì trong xã hội phải bị suy đồi, nhà Tần bạo ngược, mà trong thiên hạ phải đến loạn ly, đời Hán Khôn, nhảm, mà thiên hạ nhiều người danh tiếng, có chánh trị tốt mà xã hội mới

như do đề tiến lên, ấy là về thời-dại cũ.

Từ thế kỷ mười tám mười chín đến nay phong trào dân tộc cạnh tranh tràn khắp trong thế giới, tiếp lấy khoa-học càng ngày càng phát minh, mà trên mặt địa cầu toàn đời cả cải sắc cũ. Trong thế giới từ có xe hơi tàu hỏa, điện tín máy in cho đến nay, giao thông tiện lợi mà năm châu gần như một nhà, bao sách thông nam, mà người một nơi cũng biết được tình thế trong thiên hạ, vì thế cho nên nhiều cải cơ cực, ngày xưa những kẻ lão thành chưa từng nghĩ thấy, mà ngày nay trẻ con trên mười tuổi, xem thấy rõ ràng, nhiều cái lý thuyết, ngày xưa lão sư tức nho, trong đời không mộng tưởng đến mà ngày nay những người thông thường cũng hiểu được các lẽ. Nhân quyền càng thịnh, thì thần quyền phải suy, dân quyền càng cao lên thì quân quyền phải xuống, cái ngon sống xoay vần xô đẩy, gần đến cả nhân loại trong thế giới chung vào một lò mà nung lên cái mục « thủy-bình-tuyến »; cái sự cạnh tranh ở phần nhiều người mà không ở về phần ít, cái máy chuyển động, chung cả toàn thể mà không riêng về một bộ phận nào. Vì thế cho nên xã hội nước Pháp có đảng binh-nguyên, sơn nhạc mà nước Pháp mới có nhân quyền tuyên-ngôn; xã-hội nước Nhật có trải qua thời đại nhương đi thảo-mạc, phế phiên tri huyện, mà sau mới có hiến pháp lập - thành, suy ra các nước, không có nước nào xã hội còn đứng trong vòng dè hèn mà chánh-trị có cái hiệu quả hoàn mỹ được. Tức cho rằng hiện trong thế giới ngày nay, cái nền chánh-trị mà được vững bền, là tự trong xã-hội tạo thành ra, thực là một lời kinh nghiệm mà không phải là quá đáng vậy.

(Còn nữa)
MICH - VIEN

TẢN-VĂN

Tết rồi

Trông Tết mà nay Tết đã rồi!
Tuổi đời ngẫm lại làm trò chơi,
Tiếp danh mừng tuổi trông nên đồng,
Tưởng phao chào xuân nở chát tại,
Nhón nhứ rượu chè bề bộn đã,
Ngón ngón bánh kẹo trẻ con cười,
Thở đem quyền sở « Tiên-xuân »
Mắt đỏ vuơ vuơ lên máng mơi ?
Thưa xuân còn có cái gì lạ ?
Xin hỏi bà con đã chán chưa ?
Bếp có lần đôi phong cảnh khác,
Ngón năm non nước giống nơi xưa,
Đàn đàn chèo chèo đầy chung rượu,
Ấn Á tra chưa hạ vãn cơ,
Xuân lại xuân đi xuân có chủ,
Kính ai chừa thiếu lại ai thiếu.
X. T. T.

VĂN-ĐỀ HIỂN-PHÁP

Bàn góp về văn đề
hiển pháp

Hiển-pháp ! hiển-pháp ! hai chữ mới mẻ, đẹp dễ thay ! Nhưng đẹp dễ thay với dân Âu, dân Mỹ kia, chữ dân Việt-Nam có giám ngưỡng vọng đến đâu. Thế mà mới rồi đọc mấy số báo Tiếng-Dân có thấy đang mấy bài bàn đến vấn đề hiển pháp. Thoạt mới nhìn hai chữ hiển-pháp, đã đất nảy mình, vừa mừng vừa lo ; mừng là đã có người đề xướng, mà lo là không biết sau này kết quả làm sao. Nếu được kết quả viên mãn, thì hạnh phúc cho dân con Hồng châu Lạc này biết bao !

Tưởng rằng vấn đề này không được bàn đến mà phải nín hơi, lặng tiếng, ngấm niếng bụng môi. Nay có người bàn đến thì cũng lâu but cho sạch, hóa mực cho đen, góp một đôi lời què què vào, hóa may có ảnh hưởng chút nào chăng.

Phạm đã gọi một dân-tộc sinh-tồn trên thế-giới, thì phải có cơ-quan chuyên văn, để giữ sự trị yên cho dân-tộc ấy. Muốn giữ sự trị yên cho một dân-tộc, thì tất nhiên phải có nhiều cách hành động. Trong các cách hành động phần tập, có hai cách quan trọng nhất, là : ra lệnh ngăn ngừa đôi hai và thi hành lệnh ấy. Cách hành động đã phần tập, thì phải có nhiều cơ-quan hành động được hoàn toàn, một cơ quan không thể nào thỏa được mọi sự khẩn như của một đoàn thể ; đoàn thể ấy càng lớn thì càng khó thỏa sự khẩn như hơn nữa. Và lại một cơ-quan vừa ra lệnh vừa thi hành lệnh, thì không khỏi thiên lệch. Trong sách Pháp-vý (Esprit des lois) ông Mông-tê-ski-ơ nói rằng : « Khi quyền lập pháp và quyền hành pháp đều giao cho một người hay là một viện thì không thể có tự-do được, vì một vị đế vương hay một nghị-hội có thể lập luật chuyên chế để thi hành theo cách chuyên chế ». Ông Bô-xi cũng nói trong sách Dân-quốc (Contrat social) rằng : « Mỗi người có một công việc ; kẻ nào lập luật, không thể thi hành luật được ».

Đời Cổ-dai, quyền lợi của dân tộc đơn sơ vì sự khẩn như ít. Sự khẩn như ít thì hành động cũng ít, cho nên một cơ quan cũng đủ thỏa được sự khẩn như. Đến Cận-dai, sự khẩn như mỗi ngày một hành trưởng, nên cần phải có nhiều cơ-quan hành động, cũng như con người có mắt để trông, có miệng để ăn, có tai để nghe v.v. Bởi vậy các nước tiến tiến đến đem quyền

Chèo thuyền chơi
nguồn Bô

Chèo hóm thả một chiếc thuyền con
Giữa trời chơi sóng để giải buồn.
Chèo quá lừng đờng giăng lưới bắt
thần,
Đàn chài lặn lặn bóng hoàng hôn.
Ám ào nước chảy như rừng.
Giống đôi chim kìa giống gọi hồn,
Hoa có đàn đưa người ngoạn cảnh
Bồ-nguyên ta ngộ mới đến-nguyên.
Ấc - Hy

Hỏi ông già gánh nước

Ông già gánh nước đã bao lâu ?
Gánh mà má mảy nước ở đâu ?
Nước đục vì chưng nguồn nó đục,
Bắt xem bà cháu mấy lần sau.
Vui - Lân

Lập pháp và quyền hành pháp phân biệt, nhưng hai quyền vẫn phải tương quan với nhau, như mắt, miệng, tai của người vậy. (Mỗi cơ-quan ấy đều có chức vụ riêng mà vẫn tương-quan lẫn nhau).

Nước ta tuy chưa được như các nước Âu-Mỹ, những đứng vào giữa các nước tiến tiến thì sự khẩn như tự nhiên cũng phần tập theo lườn sóng khẩn như của các nước trên Hoàn-cầu. Sự khẩn-nhu đã phần tập thì cũng cần có nhiều cơ-quan hành động.

Nét lại trong ba kỳ, xứ Trung-kỳ đầu đường sinh hoạt không kém gì hai xứ kia, mà văn chỉ có một cơ-quan hành động, thì cũng thiệt thòi lắm.

Thật thế, từ năm 1867, nước Pháp lấy Nam-kỳ làm thuộc địa thì vua không có quyền gì ở Nam-kỳ nữa, thành ra dân Nam-kỳ chỉ đối phó với Chính-phủ Pháp mà thôi. Đến chính-trị Pháp đã theo dân-tộc chủ nghĩa, thì mệnh lệnh cũng có vẻ thiên về chủ-nghĩa ấy. Bởi đó, dân Nam-kỳ đầu chưa có quyền như một dân tự chủ, nhưng không đến nỗi phải vâng theo mệnh lệnh như dân Trung-kỳ. Bởi vậy việc có quan hệ đến văn-mạng dân, như việc tài-chính, Hội-đồng quản-hạt được đem ra phân giải với Chính-phủ thỏa-hợp cả hai bên.

Ở Bắc-kỳ, sau khi bãi chức kinh lược và giao quyền chính-trị cho chính-phủ Pháp (Tức là quan Thống sứ) thì tuy quyền lợi không bằng dân Nam-kỳ, nhưng cũng có phần hơn Trung-kỳ. Các điều canh cải ngày nay, tức như quyền cai trị và quyền tư-pháp không hẳn tập làm như lúc xưa và sự tuyên bố các bộ luật mới v.v. tuy phạm vi còn hẹp nhưng sánh với thời-kỳ quá khứ, thì cũng đỡ cho dân tình đôi chút.

Còn dân Trung-kỳ thì có lại vấn đề một khuôn mẫu bất di dịch.

Về pháp-luật một mặt phải tuân theo chỉ dụ vua cùng từ thông tư viên Cơ-mật, một mặt phải tuân theo luật-lập Pháp-dinh (lois et décrets) và nghị định của chính-phủ Pháp bên này như nghị định quan Toàn-quyền, nghị định quan Khâm-sứ. Còn bộ luật có rich là bộ luật Gia-Long không thích hợp với trình độ tiến-hóa của dân, mà dân phải tuân theo. Không phân biệt dân-luật hình-luật, tố tụng-luật, cái-tri-luật. Bao nhiêu điều luật toàn là hình-luật cả ! Tôi gì cũng « bắt bưng v » được ! !

(Còn nữa)
CUNG-ĐINH

TẬP-LOẠI

Kỷ Sinh (paralysisme)
(Tiếp theo)

Kỷ sinh ở trong ruột

Sự tiến hóa của con sán kim và con sán tiền-trưởng không kỳ dị lắm như của hai con kia.
Con sán-kim sống trong đại trường loài người, đẻ và cái ăn ở với nhau, rồi con cái có mang. Tuy có mang nhưng nó không đẻ ở trong ruột người. Muốn đẻ, nó phải theo phân người ra ngoài không-khí. Đến đó, nó mới đẻ ra trứng. Khi trứng đã đẻ ra giữa không khí rồi, thời gian lao với đất bụi. Nếu gặp gió thổi theo đất bụi ấy mà bay bay vào dạ ấu ăn. Nếu có người nào ăn phải đất ấu ấy thì trứng ấy vào tiêu-trưởng loài người. Đến đó, trứng nở ra một con sán kim bé. Con sán kim bé ở đó chờ khi sán

thiệt lớn mới đi xuống đại-trưởng để sống nư.

Con sán tiền trưởng sống trong khúc ruột tiền trưởng (duodenum) loài người. Cái ăn ở với dạ rồi sinh ra trứng. Trứng ấy theo phân người mà ra ngoài không khí. Đến đó, trong trứng nở ra một con sán tiền trưởng bé. Con sán bé ấy lộn lạo vào nước, vào bùn hay vào đất. Nếu có người nào dùng phải nước, bùn, hay đất ấy, thì nó chui qua da, đi vào mạch máu, rồi kiếm đường để đến tiền trưởng. Nếu ăn phải nó thì nó cũng đến tiền trưởng. Đến đó, con sán bé ấy lớn dần dần, rồi cứ nằm yên ở đó, để ấu cấp độ ăn ở trong bao tử xuống.

Trong sự biến hóa của hai con sán này có hai điều đặc biệt : nói về con sán kim thì trong đại trường những người có sán kim không khi nào có trứng sán kim ; nói về con sán tiền trưởng thì chỉ có một mình nó là có thể chui qua da người để vào dạ ruột.

Có trùng ký-sinh trong ruột là một điều rất hại.

Đồ tốt vật bổ minh ăn vào, bị chúng nó ăn cắp mất một số nhiều. Bởi thế mà thân thể mình p ải yếu-hèn.

Nếu không sán có đồ tốt vật bổ để ăn cắp, thì chúng nó hút máu của mình để cho nó bụng. Bởi thế mà da mình phải xanh, thịt mình phải bủng.

Khi nào chúng nó đói bụng, thì chúng cắn vào ruột mình, bắt mình sinh ra chứng đau bụng.

Trong miệng chúng nó có một thứ độc thường nhớp không nư ra, làm cho mình vì độc ấy mà phải bệnh.

Nếu chúng nó nhiều quá thì chúng nó có thể làm tắc lỗ ruột mình, sinh ra chứng bị đại tiện (occlusion intestinale).

Nhiều khi chúng nó bò lên gan mình, sinh ra chứng sưng gan (abcès du foie).

Chúng nó đã độc-ác như thế thì ta nên biết cách để phòng chúng nó. Xem như trên kia đã nói, thì ta biết được rằng ta mắc phải « bệnh trùng ký sinh ở ruột » là vì ta ăn phải trứng (sán-kim, sán-tiền và sán tiền-trưởng) hay ăn phải sán-bé (sán xo-mit).

Ăn phải thịt heo hay mỡ heo trong có sán xo-mit bề thời mắc phải sán xo-mit. Uống nước nhớp không nư sôi hay ăn rau sống (rau sống đã dùng nước nhớp để tưới bay để rửa) thời hay mắc bệnh sán-kim. Chối đất bụi cát thời hay mắc bệnh sán-tiền trưởng. Nói tóm thời phòng ngừa « bệnh trùng ký sinh ở ruột », ta nên biết :

1) Một luật vệ-sinh chung trong sự ăn uống và trong sự sạch sẽ phải dùng nước lọc, dùng ăn rau sống, cần rửa sạch cho đất bụi cát, 2) Một luật vệ sinh riêng trong cách khảm thịt và trong cách lập nhà tiêu. Tại có gạo (sán xo-mit) mà đã nấu thiệt chín rồi thời ăn cũng được. Nếu dùng thịt ấy để làm nem hay để ăn tại (như sống nư chín) thời rất độc. Bởi thế cho nên muốn dùng thịt, như là dùng để làm nem hay ăn tại, thời trước phải khảm kỹ rồi mới dùng. (Cách khảm thịt không khó, vậy mọi sĩ có một bài khác bàn về vấn đề ấy). Người mình phải biết việc khảm thịt là một việc rất trọng. Trong các đồ-thủ nhảm, như ở các chợ nhà quê hay làm thịt để bán, hương chức ở tại nên noi gương các đồ-thủ nhảm

